

Resenärernas yttrande över Regionalt trafikförsörjningsprogram för Örebro län 2025-2035

Resenärerna - Riksorganisationen för Kollektivtrafikens konsumenter

Resenärerna - Riksorganisationen för Kollektivtrafikens konsumenter är Sveriges nationella intresseorganisation för kollektivtrafikens konsumenter¹.

Resenärerna omfattar regionala resenärsnätverk och organiserar därutöver enskilda resenärer. Resenärerna är medlem av Sveriges Konsumenter², som är en sammanslutning av svenska konsumentorganisationer. Resenärerna representerar Sverige i paraplyorganisationen European Passengers' Federation, som samlar europeiska resenärsorganisationer.

Vi tackar för förtroendet att få inkomma med synpunkter på trafikförsörjningsprogrammet och understryker vikten av att involvera resenärsrepresentanter i frågor som påverkar situationen för kollektivtrafikens kunder, resenärerna.

Inledning

Kollektivtrafiken utgör en viktig funktion i samhället, inte minst för att kunna uppnå globala och nationella miljö- och klimatmål. För att kollektivtrafiken ska urvecklas måste den vara attraktiv för resenären. Kollektivtrafiken i Sverige är, förutom att vara energieffektiv, även till stor del elektrifierad eller drivs med fossilfria drivmedel³. Ambitionen måste vara att en större andel av resorna görs med kollektivtrafik, cykel eller till fots i syfte att kunna minska belastningen på vägnätet samt begränsa transporternas miljöpåverkan. Kollektivtrafiken är dessutom yteffektiv och frigör utrymme i våra städer för andra verksamheter, vilket också stimulerar den ekonomiska utvecklingen. Kollektivtrafiken tillsammans med gång och cykel innebär aktiva transporter som främjar god hälsa.^{4 5}

¹ <https://resenarerna.se/>

² <https://www.sverigeskonsumenter.se/om-oss/>

³ <https://svenskkollektivtrafik.se/2024/05/kollektivtrafiken-i-sverige-snart-helt-fossilfri/>

⁴ <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/stadsutveckling/halsa-forst/aktiv-mobilitet/>

⁵ <https://www.trafa.se/om-oss/press/gd-blogg/om-det-aktiva-resandet-9029/>

Resenärerna betonar att kollektivtrafiken i regionen är att betrakta som en del av ett större transportsystem och regionen behöver därför planera utifrån ett såväl lokalt, regionalt, interregionalt som nationellt resandebehov. Det är nödvändigt att regionen intar en aktiv roll för att säkerställa att tillräckliga medel investeras i infrastruktur och utbud så att hela resan ska kunna fungera för den enskilde resenären från start till mål.

Ett aktivt påverkansarbete gentemot nationella myndigheter och angränsade regioner krävs för att lyfta vikten av satsningar i nationella och regionala infrastrukturplaner, men också gentemot kommunerna genom att bistå och peka på behovet av medel till kollektivtrafikens kringliggande infrastruktur såsom gång- och cykelvägar till hållplatser och stationer.

Resenärerna framhåller följande punkter:

- Säkerställ kraftfulla satsningar på kollektivtrafikens infrastruktur och tillgänglighet för alla.
- Ett nära samarbete mellan regionen och kommunerna vad gäller bebyggelseplanering för både boende och företagande, ger goda möjligheter att kollektivtrafikförsörja tillkommande områden.
- Säkerställ att planeringen sker utifrån ett resenärsperspektiv och involverar resenärerna tidigt i processen.
- Resenärerna vill ha en tillräcklig turtäthet, spridd över hela trafikdygnet, för att tillgodose sina resebehov såväl i samband med arbete och studier som vid besök och fritidsaktiviteter. Detta gäller i synnerhet för att kunna tillgängliggöra transportsystemet för den som inte har körkort eller tillgång till egen bil.
- Sträva mot att korta restiderna i kollektivtrafiken och planera för effektiva och korta bytestider, för såväl lokala, regionala som långväga resor.
- Det måste vara lätt att köpa biljett, vare sig man reser dagligen eller gör enstaka resor som sällanresenär.
- För att kunna attrahera nya kunder/resenärer måste det vara enkelt att få information om linjenät, kartor, och tidtabeller.
- Resenärer behöver tillgång till korrekt information och det ska gå att nå kundtjänst och trygghetsjour via telefon under hela trafikdygnet.
- Det ska finnas tydlig information på stationer, hållplatser och ombord på fordon om vilka rättigheter resenärer har vid försenade och inställda turer.
- Föreningen Resenärerna föreslår att det införs en kom-fram-garanti, så att ingen resenär riskerar att bli strandsatt vid trafikavbrott.
- Harmonisera gärna sådant som profil, piktogram, namn och symboler med övriga Regionala Kollektivtrafikmyndigheter. Det finns för resenärerna ingen vinst i att det är olika namn på myndigheterna i de olika regionerna, inte heller att det är olika färger på fordonen eller att regelverken är helt olika för biljetter och andra förutsättningar.
- Harmonisera biljettsystem, appar, tillsammans med andra regioner för att skapa ett gemensamt gränssnitt vad gäller presentation av kartor, biljetter, tidtabeller mm.

Kollektivtrafiken – stommen i samhällsplaneringen

När nya områden byggs, såväl arbetsplatser som bostäder, behöver kollektivtrafiken finnas med i planeringen redan från starten, så att det naturliga sättet att resa blir att åka kollektivt från start. Regionen behöver bevaka detta och ha en aktiv dialog med kommunala företrädare för att kontinuerligt anpassa utbudet. God framkomlighet för kollektivtrafiken måste prioriteras så att restidskvoten gentemot biltrafiken är attraktiv. Ju fler som reser tillsammans, desto mer minskar behovet av att bygga ut vägnätet och anlägga parkeringsplatser, eftersom kollektivtrafiken är mer yteffektiv och därmed frigör utrymme i städerna. Detta stimulerar den ekonomiska utvecklingen då ytor istället kan användas för exploatering av bostäder och verksamheter. Resenärerna framhåller vikten av att säkerställa långsiktiga och kraftfulla satsningar på spårtrafiken, eftersom den uppskattas av resenärerna och är strukturskapande för samhällsplaneringen och ytterligare kollektivtrafik. Vi vill också framhålla fördelarna med järnvägens, och då speciellt den elektrifierade järnvägens, låga energiförbrukning och miljöpåverkan. Ett taktfast tidtabellsupplägg, d.v.s. avgång samma minut, uppskattas av resenärerna som gör dennes planering inför resa enklare. Erfarenheter från olika kollektivtrafiksystem har visat att införandet av en taktfast tidtabell lockar fler resenärer.

Vikten av god information

Resenärerna vill att det ska vara lätt att få tillgång till korrekt information. Alla ska klara av att söka och få information om utbud och förstå hur man köper biljett. Om sådan service endast erbjuds via appar riskerar man att gå miste om flera resenärsgupper, t.ex. tillfälliga besökare som bara vill kunna köpa enstaka resor eller personer som inte har, eller vet hur man hanterar en smartphone. Information behöver finnas lätt tillgänglig både digitalt, i tryckt format för den som så önskar och även muntligt.

Resenärerna ser inte heller några vinster av att varje region har en egen app eller enbart egna försäljningskanaler. Skall kollektivtrafiken utvecklas och vara attraktiv måste de höga hindren i olika regler och försäljningskanaler i alla regioner harmoniseras. Det är märkligt att det krävs tre olika appar för att kunna ha digitala möten med vem som helst i världen, men för att åka kollektivt i Sverige krävs mer än 20 stycken med därtill olika regler för resor och priser.

Då den digitala hanteringen kräver uppkoppling till internet är det angeläget med laddningsmöjligheter och god uppkoppling i hela kollektivtrafiknätet.

För att resenärerna ska erbjudas en god översikt över regionens hela kollektivtrafikutbud är det viktigt att komplettera digitala sökfunktioner och reseplanerare med kartor över kollektivtrafikens utbud, linjesträckningar och aktuella tidtabeller. Inte minst för att underlätta för invånare och besökare att upptäcka alla resmöjligheter till olika platser.

Resenärerna har länge arbetat för att det ska vara möjligt att köpa biljetter ombord på fordonen med betalkort, för att öka tillgängligheten för dem som reser sällan. Vi vill också påtala vikten av att biljettsystemet samordnas med andra regioner och att villkoren harmoniseras så att det inte är olika biljettregler som gäller vid resor med kollektivtrafik i olika delar av landet. Skilda system och villkor skapar osäkerhet för resenärerna och höjer tröskeln för den som vill resa kollektivt. Resenärerna blir då och då kontaktade av resenärer som av olika goda skäl vill åka kollektivt, men som gett upp detta då regler, biljettsystem, mm är svårförståeliga och kanske främst för att de är så olika i olika regioner och trafiksystem.

Stationerna / hållplatserna – kollektivtrafikens skyltfönster

Kollektivtrafikens stationer och andra bytespunkter utgör hjärtat i kollektivtrafiksystemet. Resenärerna bedriver sedan några år ett stationsprojekt där vi redan inventerat drygt 400 stationer och större hållplatser runt om i Sverige. Cirka 70 olika funktioner har bedömts på plats enligt en standardiserad metodik för att undersöka tillgång, tillgänglighet och kvalitet av trafikinformation och serviceutbud. Inom ramen för detta projekt har Resenärerna träffat beslutsfattare, regionala kollektivtrafikmyndigheter och trafikföretag och presenterat resultaten. Resenärerna har även träffat Region Örebro gällande stationerna. Resenärerna återkommer gärna och ger en uppdaterad version av hur det ser ut på stationerna vad gäller den information och service som resenärerna förväntar sig och behöver.

Med digitaliseringen har det blivit allt viktigare att stations- och hållplatsnamn framgår tydligt och att de benämns med samma namn på plats och i olika tidtabeller och reseplanerare. Resenärerna förväntar sig också att det sker muntliga hållplatsutrop på bussar och tåg. Vid stationer och hållplatser behöver det förutom tydliga stations- och hållplatsskyltar finnas information om vilka trafikföretag som trafikerar sträckan och hur de som ansvarar för trafiken kan kontaktas.

God tillgänglighet

Resenärerna påtalar vikten av att erbjuda ett linjenät med tillräcklig turtäthet över hela trafikdygnet, för att fånga såväl behov av resor till och från arbete, studier som fritidsresor. Detta gäller i synnerhet för att kunna tillgängliggöra transportsystemet för den som inte har körkort eller tillgång till egen bil. Taktfast tidtabell underlättar att veta när bussen eller tåget går. Vi vill även påtala vikten av tillgänglighetsanpassning av information, fordon, hållplatser och stationer. Arbetet med tillgänglighetsanpassningar måste ha som mål att kollektivtrafiken ska vara lättåtkomlig och tillgänglig för alla. Fungerande rulltrappor, hissar, och självöppnande dörrar är för vissa helt nödvändiga för att överhuvudtaget kunna resa kollektivt, samtidigt som sådana funktioner underlättar för alla resenärer. Regionen måste aktivt verka för att förbättra infrastrukturen och drift och underhåll till och från hållplatser och stationer, för att slå vakt om att tillgängliggöra hela resan från start till mål. Det är också viktigt att det finns information att hämta före resan om och i vilken grad fordon, hållplatser och stationer är tillgänglighetsanpassade. Alla bor inte inom gångavstånd till en hållplats eller station. Cykeln har en viktig roll i hela-resan-perspektivet. Vi vill därför understryka att det behöver planeras för trygga cykelparkeringar vid hållplatser och stationer. Det måste även tydligt framgå av information före resan, när och hur det är möjligt att ta med sin cykel på tåg eller buss. Infartsparkeringar bör finnas vid stationer och större hållplatser. I och med framväxten av allt fler elfordon, bör det även finnas tillgång till laddning av dessa.

Resenären ska vara trygg i kollektivtrafiken. Det måste upplevas tryggt att resa kollektivt vilket ställer krav på en god planering av hela resan vid utformningen av kollektivtrafiken, att veta att jag kommer dit jag ska, att jag kommer fram i rätt tid och att jag får hjälp om något går fel. Trygghet innefattar även säkerhet. Resenären vill känna sig säker på väg till och från hållplats, vid hållplatser och stationer och i fordonet. RKM bör tillsammans med kommunerna i regionen ta ett helhetsgrepp om säkerhet och trygghetsfrågorna. Möjlighet att ringa ett trygghetsnummer där någon svarar under hela trafikdygnet efterfrågas av många resenärer. Vi uppskattar barn som resenärer, deras intressen skall tillvaratas. Resenärerna vill förmedla att tillgång till att låna en barnbilstol eller liknande under bussresan ökar säkerheten för de yngsta resenärerna.

Planera för minskad trängsel

Det är av olika skäl viktigt att tänka igenom vad som behöver göras för att minska trängseln i kollektivtrafiken. En konkret åtgärd för att minska trängsel i anslutning till skolans start- och sluttder kan vara att sprida dessa för grundskolan och gymnasiet på orter där de idag sammanfaller tidsmässigt. En annan åtgärd kan vara att RKM tar fram system som i realtid kan redovisa hur beläggningen ser ut på bussar och tåg. En första åtgärd är att publicera en lista, exempelvis på hemsidan, på vilka turer på de olika linjerna där det ofta är trängsel. Resenären ges då möjlighet att undvika dessa. Vissa operatörer har redan infört detta. Det är en information som många resenärer skulle uppskatta.

Viktiga punkter

Resenärerna ser nedan punkter som det som bör understrykas och få ett större fokus i Region Örebro trafikförsörjningsprogram.

1. Resenärerna tror att en gemensam standard för biljettsystemen i Sverige skulle öka tillgängligheten stort. Idag har många presumtiva kollektivtrafikresenärer valt bort kollektivtrafiken p g a osäkerhet kring hur biljetter och tidtabellsystemen fungerar. Det är av stor vikt att alla samtliga RKM verkar för en gemensam utveckling av biljettsystemen.
2. Utvecklingen av lokal- och regionaltåg i Södra Sverige⁶⁷⁸, med gemensamt biljettsystem, har inneburit ökad tillgänglighet och utbud för alla berörda regioner. Att utveckla och integrera tågtrafiken tydligare i regionen och över regiongränsen är mycket viktigt för att skapa en attraktiv kollektivtrafik.
3. Vi uppskattar regionens utveckling av expressbussar. Särskilt viktigt och framsynt är satsningen på BRT-system i Örebro. Detta är en insats som konsekvent genomfört ökar kollektivtrafikens attraktivitet och effektivitet. Svenska erfarenheter från BRT-liknande trafikupplägg i Skåne och Jönköping är goda⁹.
4. En stor del av resandet i Sverige utgörs av resor som inte är pendlingsresor till arbete och studier. Av den orsaken behöver utbudet utvecklas både när det gäller linjer, trafikutbud över dygnet och biljettsystem.

Involvera resenärerna

För att kollektivtrafiken skall utvecklas positivt behöver den utformas utifrån resenärernas behov. En handlingsplan behövs för att visa hur regionen kontinuerligt tänker arbeta för att mer involvera kollektivtrafikens konsumenter, resenärerna. Erfarenheter från olika kundundersökningar pekar på att konkretare svar på frågorna fås, om någon utomstående genomför undersökningen. Då många resor går till eller från resmål utanför regionen är

⁶ <https://sv.wikipedia.org/wiki/Kr%C3%B6n%C3%A4ngen>

⁷ <https://sv.wikipedia.org/wiki/%C3%96resundst%C3%A5g>

⁸ <https://www.skanetrafiken.se/aktuellt/pagatagen40/>

⁹ <https://sv.wikipedia.org/wiki/Kr%C3%B6n%C3%A4ngen>

det viktigt att även dessa resor berörs. Barn och ungdomar är en viktig trafikantgrupp som behöver involveras. När de vuxit upp och de kan kollektivtrafiken kan den bli deras naturliga resval.

Bättre kännedom om resenärernas behov kommer att bidra till att utveckla systemet och göra kollektivtrafiken attraktivare.

Avslutning

Det är mycket viktigt att det är enkelt för resenärerna att resa och att få information om kollektivtrafiken, vilket Region Örebros regionala trafikförsörjningsprogram tydligt lyfter fram. Arbetet med att förenkla för kollektivtrafikresenärerna att resa måste fortsätta.

Lund den 30 maj 2025

Ordförande Resenärerna
Karin Svensson Smith

Handläggare
Olle Ek och Mårten Zetterman

Kontaktperson
Olle Ek, olle.ek@resenarerna.se, 070 5526628